

Міністерство охорони здоров'я України
Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського

**АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ
ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ЗА ФАХОМ
«ЗАГАЛЬНА ПРАКТИКА-СІМЕЙНА МЕДИЦИНА»**

Навчально-науковий посібник

(за редакцією проф. Л.С. Бабінець)

Міністерство охорони здоров'я України
Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського

**АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ
ЗА ФАХОМ «ЗАГАЛЬНА ПРАКТИКА-
СІМЕЙНА МЕДИЦИНА»**

Навчально-науковий посібник

(за редакцією проф. Л.С. Бабінець)

Тернопіль - 2021

УДК 61:378(075.8)

А 43

Рецензенти:

Матюха Л.Ф. – доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри сімейної та амбулаторної медицини Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика МОЗ України

Гребеник М.В. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри терапії та сімейної медицини ФПДО Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України.

*Рекомендовано до видання вченою радою
Тернопільського національного медичного університету
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України
(протокол №2 від 23 лютого 2021 року)*

А 43

Актуальні аспекти вищої медичної освіти за фахом «Загальна практика-сімейна медицина»: Навч.-наук. посіб. / за ред. проф. Л.С. Бабінець. — Тернопіль: Осадца Ю.В., 2021. – 652 с.

ISBN 978-617-7793-53-2

Навчально-науковий посібник містить наукові і клінічні напрацювання, актуальні для впровадження у педагогічний процес при вивченні дисципліни «Загальна практика-сімейна медицина», які було подано фахівцями галузі у рамках проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні питання вищої медичної освіти з формування практичних навичок і компетенцій лікаря загальної практики - сімейного лікаря»

Матеріал навчально-наукового посібника буде цікавим для викладачів, клініцистів, студентів, інтернів, а також науковців у галузі загальної практики-сімейної медицини та інших фахів, які об'єднані спільною метою – надання високопрофесійної, доступної та якісної медичної допомоги громадянам України.

УДК 61:378(075.8)

ISBN 978-617-7793-53-2

© ФОП Осадца Ю.В., 2021

ШАНОВНІ І ДОРОГІ КОЛЕГИ!

Ви тримаєте у руках плід колективної праці – навчально-науковий посібник **«Актуальні аспекти вищої медичної освіти за фахом «Загальна практика-сімейна медицина»**, створений викладачами і клініцистами України, які працюють у галузі вищої медичної освіти за фахом «загальна практика-сімейна медицина» (ЗП-СМ) або небайдужими до неї. Наукові і клінічні напрацювання, актуальні для впровадження у педагогічний процес при вивченні даної дисципліни, було подано фахівцями галузі у рамках проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю **«Актуальні питання вищої медичної освіти з формування практичних навичок і компетенцій лікаря загальної практики - сімейного лікаря»**, яку включено до реєстру заходів МОН України у 2021 році.

Метою створення даного посібника було об'єднання зусиль всіх викладачів медичних вузів України, які розуміють важливість і унікальність фаху ЗП-СМ і особи лікаря ЗП-СМ для становлення ефективної системи охорони здоров'я нашої держави, яка має виконувати запит суспільства – надання якісної, раціональної і максимально наближеної медичної допомоги кожному громадянину України.

Настав час, коли медична спільнота, принаймні її переважна більшість, зрозуміла унікальність фаху ЗП-СМ, який є мультидисциплінарним, пацієнт-орієнтованим і профілактично спрямованим. Амбулаторне ведення пацієнта, який довірив сімейному лікарю своє здоров'я і життя, заключивши з ним декларацію на медичне обслуговування, має суттєві відмінності від госпітального ведення. Сімейний лікар веде пацієнтів від народження до останнього подиху життя, опікується проблемами усієї сім'ї, вирішує не тільки загальнотерапевтичні, але й велику кількість вузькопрофільних (офтальмологічних, неврологічних, геронтологічних, отоларингологічних, ортопедичних, гінекологічних та ін.) проблем, займається профілактичною та протиепідемічною роботою. Крім того, лікар ЗП – менеджер в амбулаторії лікаря ЗП-сімейного лікаря, провадить організаційну, санітарно-просвітню діяльність, вирішує питання матеріально-технічного забезпечення свого закладу. Останніми роками створено нову систему фінансування первинної медичної

допомоги (ПМД), правові та юридичні засади, що дають можливість лікарю ПМД працювати як фізична особа-підприємець (ФОП), що відкрило перспективи виходу на рівень формування самостійної лікарської практики із залученням державного фінансування, а також додаткових джерел залучення коштів з метою більш якісного надання медичних послуг населенню. Це вимагає від медичних працівників ПМД активного формування лідерства у своїй професійній діяльності, а також безперервного професійного навчання і розвитку.

Усі ці виклики і реалії практики ПМД вимагають від педагогів-медиків, теоретиків і клініцистів, оптимізувати програму викладання своїх дисциплін для якомога більш швидкого і глибокого за контентом формування філософії лікаря загальної практики-сімейного лікаря, починаючи ще з першого курсу навчання у медичному вузі.

Крім того, це ставить також і нові вимоги розвитку науки у галузі ЗП-СМ для формування нових протоколів ведення пацієнтів на рівні ПМД на засадах доказовості, наукового обґрунтування нових раціональних, ефективних і водночас економічно доступних алгоритмів діагностики, лікування і профілактики найбільш поширених захворювань і вирішення найбільш актуальних проблем ПМД.

Сподіваємося, що матеріал навчально-наукового посібника буде цікавим для викладачів, клініцистів, студентів, інтернів, а також науковців у галузі ЗП-СМ та інших фахів, які об'єднані спільною метою – надання високопрофесійної, доступної та якісної медичної допомоги громадянам України.

ЗМІСТ

Бабінець Л.С.

10-літтю Асоціації сімейної медицини Тернопільщини і 22-літтю рідної кафедри присвячується 14

Бабінець Л.С.

Актуальні аспекти викладання тематики щодо міжнародної класифікації ПМД ІСРС-2 як важливого інструменту для оптимізації роботи сімейних лікарів..... 26

Матюха Л.Ф., Бабінець Л.С.

Основні етапи історії розвитку сімейної медицини в Україні та Української асоціації сімейної медицини 46

Ждан В.М., Бабаніна М.Ю., Кітура Є.М.

Сучасні інноваційні технології в підготовці сімейного лікаря 64

Височина І.Л., Гайдук О.І., Башкірова Н.С.

Особливості викладання дисципліни «Загальна практика (сімейна медицина) на додипломному етапі на кафедрі сімейної медицини ФПО ДЗ «ДМА»..... 76

Ждан В.М., Бабаніна М.Ю., Кітура Є.М., Ткаченко М.В., Шилкіна Л.М., Кир'ян О.А.

Симуляційні технології в навчанні сімейних лікарів..... 81

Висоцька О.І., Виноградова Г.М., Головчанський О.М., Мешкова О.М., Висоцький В.І., Бакуліна А.А., Бик В.І., Скворонська А.В.

Дистанційне навчання як ефективний формат безперервного професійного розвитку лікарів з питань невідкладної медичної допомоги на догоспітальному етапі..... 86

Журавльова Л.В., Цівенко О.І., Лахно О.В.

Особливості дистанційного навчання при підготовці лікарів-інтернів..... 93

Корж О.М.

Оптимізація післядипломної медичної освіти сімейних лікарів в умовах дистанційного навчання..... 95

Бабінець Л.С.	
Актуальні мультидисциплінарні аспекти ведення артеріальної гіпертензії і прихильність пацієнта до антигіпертензивної терапії в сімейній медицині і викладацькій практиці	319
Банадига А.І.	
Сучасні підходи до діагностики та лікування захворювань у викладацькій практиці в умовах дистанційного навчання.....	328
Ждан В.М., Бабаніна М.Ю., Кітура Є.М., Ткаченко М.В., Волченко Г.В., Шилкіна Л.М.	
Сучасні тенденції в підготовці сімейного лікаря в умовах реформування медичної галузі	334
Римар С.М.	
Сучасна медична освіта в Україні в умовах дистанційного навчання	339
Краснодемська Г.С.	
Актуальні питання та стратегії ведення дистанційного навчання в медичному фаховому коледжі	342
Бабінець Л.С. Галабіцька І.М.	
Складне питання клінічної панкреатології для студентів 6 курсу на циклі «Загальна практика-сімейна медицина»: діагностика раку підшлункової залози (на клінічному прикладі).....	345
Бігуняк Т.В.	
Кейс-метод в умовах дистанційного навчання.....	354
Бабінець Л.С., Махніцька І.В.	
Відпрацювання навички застосування рН-метрії у персоніфікованому веденні пацієнта у загальнолікарській практиці (на клінічному прикладі).....	363
Бабінець Л.С., Онуфрик З.Я.	
Актуальні питання викладання хронічного панкреатиту на кафедрі первинної медичної допомоги: тютюнопаління, загальноклінічні і біохімічні аспекти.....	369
Мандзій З.П.	
Діагностика та лікування хвороби Гоше	377

*Ждан В.М., Бабаніна М.Ю., Кітура Є.М.,
Ткаченко М.В., Волченко Г.В., Шилкіна Л.М.*

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ СІМЕЙНОГО ЛІКАРЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

У процесі реформування системи медичної допомоги та відкриття закладів загальної практики – сімейної медицини, що є фундаментом системи охорони здоров'я, значна роль відводиться лікарю загальної практики – сімейному лікарю, який повинен мати високу кваліфікацію, глибокі знання в області загальних, доклінічних та клінічних дисциплін [7].

Первинна медична допомога (ПМД) є одним із інструментів у вирішенні завдання досягнення населенням такого рівня здоров'я, який дозволить йому вести продуктивний в соціальному та економічному плані спосіб життя. Вона становить невід'ємну частину як національної системи охорони здоров'я, здійснюючи її головну функцію і будучи її центральною ланкою, так і загального соціально-економічного розвитку суспільства [5].

Пошук стандартів вищої медичної освіти є оптимальною стратегією досягнення концептуально нового рівня якості підготовки майбутніх фахівців, основою якої є підготовка медичних працівників відповідно до загальноприйнятих міжнародних норм викладання з урахуванням особливостей та інтересів національної системи охорони здоров'я [1,6,7].

Проект Концепції професійного ліцензування лікарів передбачає безперервний професійний розвиток, який складається з:

- формальної освіти (освітні заклади),
- інформальної освіти (самоосвіта),
- неформальної освіти (навчання за освітніми програмами без присудження освітніх кваліфікацій).

Основна мета закладів післядипломної освіти, які займаються формальною освітою, це підготовка компетентної моделі лікаря загальної практики – сімейної медицини.

Компетентність лікаря-фахівця по завершенні навчання у вищому навчальному закладі – це здатність реалізовувати на практиці свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості тощо) для

успішної продуктивної діяльності в професійній і соціальній сферах, спроможність усвідомлювати соціальну значущість своєї місії, постійно її вдосконалювати, нести особисту відповідальність за результати своєї діяльності [2,8].

На допомогу класичним технологічним аспектам приходять нові, зокрема, інтерактивні технології навчання. Поняття «інтерактивність» прийшло з англійської мови від слова «interact» де «inter» – взаємний, «act» – діяти. Таким чином, інтерактивність – це здатність до взаємного діалогу [3,8].

При інтерактивному навчанні всі учасники навчального процесу взаємодіють між собою, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег і свою власну поведінку, занурюються в реальну атмосферу ділового співробітництва з розв'язання низки проблем відповідно до їх інтересів, потреб і запитів. При цьому відбувається постійна зміна видів навчальної діяльності [3,4].

Європейські стратегії навчання сімейних лікарів на післядипломному етапі, запропоновані Європейською академією викладачів загальної практики/сімейної медицини (EURACT) для впровадження у країнах Європи наступні:

- збільшення тривалості інтернатури до 3 років і більше;
- необхідність навчання лікарів на амбулаторних базах – у клініках сімейної медицини (основна частина курсу) (передбачено лише мінімум проходження циклів у стаціонарах);
- основа інтернатури ЗПСМ – індивідуальна (!) робота з пацієнтом під керівництвом ментора-супервайзера (викладача чи базового керівника);
- наголошено на груповій роботі інтернів у вигляді коротких семінарів з використанням інтерактивних методів навчання.

За рекомендацією EURACT модель змішаного (гібридного) навчання дає найкращий результат при навчанні сімейних лікарів. Змішане навчання передбачає поєднання самостійної роботи лікаря з або без використання електронних платформ, медіа-сервісів і традиційної роботи в аудиторії з використанням інтерактивних методик групової роботи.

Аудиторні та позааудиторні інтерактивні методи навчання, які використовуються на кафедрі під час занять:

– Інтерактивний тип проведення заняття. Активна участь лікарів-курсантів в обговоренні проблемних питань.

– Обов'язковим елементом практичного заняття є структурований клінічний розбір пацієнтів, а також розгляд клінічних випадків з повсякденної практики.

– Висвітлення теоретичних основ клінічної проблеми проводиться тільки в аспекті її практичного вирішення. Переважно нова актуальна інформація.

– Активне заохочення слухачів до самостійної пошукової роботи. Реферати. Підготовка доповіді. Участь у науково-практичних конференціях.

– Інтенсивне використання сучасних освітніх та інформаційних технологій.

– Клінічна конференція та клінічний обхід пацієнтів як невід'ємний елемент навчального процесу.

– Методичний супровід і контроль підготовки лікарів-інтернів до ліцензійного іспиту «Крок 3».

Велике значення має саме комплексність навчання: використання дистанційних форм на етапі теоретичної підготовки та відпрацювання практичних навичок на клінічних базах стажування.

Організація дистанційного навчання на кафедрі сімейної медицини і терапії.

Дистанційні форми освіти не можуть існувати самостійно та використовуються у поєднанні з класичними формами навчання

Етапність навчання: максимальне використання дистанційних форм на першому етапі (теоретична підготовка) та практична робота безпосередньо з пацієнтом на наступному заочному етапі. Відпрацювання практичних навичок проводиться на клінічних базах кафедри та базі навчально-практичних центрів кафедри.

Мета роботи – дослідження ефективності впровадження елементів дистанційних форм навчання на передатестаційному циклі з фаху “Загальна практика – сімейна медицина”

Курси проводилися за тематичним планом на кафедрі сімейної медицини і терапії та на філії кафедри у м. Кременчук. Оцінка ефективності використаних педагогічних технологій проводилася наприкінці циклу шляхом проведення тестування за допомогою ліцензованої комп’ютерної програми «Elex» (пропонувалося 200 питань 2-3 рівня різної складності з відповідного фаху) і шляхом перевірки опанування практичними навичками згідно стандартизованих карт практичних навичок та підведення підсумків з анонімним анкетуванням.

Були використані наступні дистанційні навчальні технології:

– дистанційні on-line-лекції для загальної цільової аудиторії. Лекції проводилися за допомогою мультимедійної презентації. Основною метою дистанційної лекції було викликати зацікавленість аудиторії та стимулювати лікарів до пошуку інформації з даної теми;

– дистанційні on-line-семінари, які передбачали інтерактивне спілкування викладача з лікарями-курсантами, які знаходилися на базі ПМСД. Роль викладача: спрямовуюча (організаційна), консультативна (інформаційна) та контролююча. Під час дистанційного семінару був використаний інтернет та засоби відеозв’язку;

– дистанційні індивідуальні on-line-консультації передбачали інтерактивне спілкування викладача з конкретним лікарем-курсантом. Метою дистанційної консультації було ознайомлення лікарів з новою інформацією та контроль з боку викладача. Під час індивідуальної консультації викладач оцінював рівень теоретичних знань лікаря та

опанування ним практичних навичок, що давало змогу вносити зміни в індивідуальний план лікаря-курсанта, доопрацьовувати деякі теми.

За результатами дослідження процес навчання трансформується з монологу викладача і вивчення набору навчальних матеріалів у постійний діалог між викладачем і лікарем, який навчається, перенесений з навчальної аудиторії в умови, комфортніші для лікаря з точки зору часу і місця реалізації процесу здобуття знань.

Дистанційна освіта розширює і оновлює роль викладача, робить його наставником-консультантом, який має координувати пізнавальний процес, постійно вдосконалювати ті курси, які він викладає, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій.

Висновки:

1. Організація післядипломної освіти за допомогою сучасних дистанційних технологій сприяє безперервній самоосвіті, вдосконаленню професійної компетенції фахівця, визначає успішність його особистого зростання і соціальну реалізацію.

2. На даному етапі розвитку охорони здоров'я і медичної освіти використання різноманітних дистанційних навчальних технологій є дуже сучасним та затребуваним, дає можливість досягти якісно нового рівня післядипломної освіти.

Список літератури.

1. Вороненко Ю. В. Розвиток нових технологій у післядипломній освіті лікарів і провізорів: тенденції, експертні висновки та реальні оцінки ефективності навчання / Ю. В. Вороненко, О. П. Мінцер // Медична освіта. – 2013. – №2. – С. 19-23.
2. Гевкалюк Н.О. Компетентнісний підхід у професійній підготовці лікарів-стоматологів дитячих / Н.О. Гевкалюк // Медична освіта. – 2018. – №1(77). – С.16-18.
3. Застосування інноваційних технологій на курсах підвищення кваліфікації лікарів / В.М. Ждан, М.Ю. Бабаніна, Є.М. Кітура [та ін.] // Вісник проблем медицини і біології. – 2018. – Вип.4. – Т.1(146). – С. 142-145.
4. Основні інтерактивні методи навчання в підготовці лікаря-спеціаліста / Ждан В.М., Кітура Є.М., Бабаніна М.Ю. // Актуальні питання контролю якості освіти у вищих навчальних закладах: наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 22 березня 2018 р. – С. 88-89.
5. Парій В.Д. Становлення та розвиток первинної медичної допомоги на засадах загальної практики-сімейної медицини в Україні: огляд

Навчально-наукове видання

**АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ
ЗА ФАХОМ «ЗАГАЛЬНА ПРАКТИКА-
СІМЕЙНА МЕДИЦИНА»**

Навчально-науковий посібник

(за редакцією проф. Л.С. Бабінець)

Підписано до друку 23.02.2021.

Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсетний 70 г/м². Друк електрографічний.

Умов.-друк. арк. 37,9. Обл.-вид. арк. 31,77

Тираж 100 примірників. Замовлення № 02/21/1-1.

Видавець та виготувач:

ФОП Осадца Ю.В

м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 2Д/10

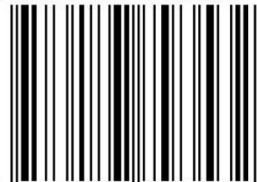
тел. (097) 988-53-23

*Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.*

ISBN 978-617-7793-53-2

9 786177 793532 >